

AZERBAIJAN, GEOPOLITICAL PIVOT IN THE AREA OF CENTRAL EURASIA

Vlad-Alexandru Crișan

PhD Student, "Babeș-Bolyai" University of Cluj-Napoca

Abstract: Azerbaijan is of Transcaucasia state benefiting from the biggest natural resources of the three countries here. However, besides natural resources, the Azeri state in the current geopolitical context has enormous importance in terms of routes and energy transmission opportunity from Central Asia countries to Turkey and Europe. The Azeri access to Caspian Sea and energy potential of Turkmenistan and Kazakhstan make Azerbaijani state to become the main bridgehead of these countries to the markets of Europe and thus be offset transport monopoly of Russian gas and oil to the European Union. Already built pipelines as Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC), Baku-Tbilisi-Erzurum (BTE) or TANAP (pipeline under construction) showed that the existing potential can be used with successfully. In addition to these energy pipelines, development of concept and project called The New Silk Road makes Azerbaijan to occupy a key position between Europe and Asia in terms of transport routes East-West and North-South.

Two very important aspects regarding Azerbaijan are: frozen conflict with Armenia and other frozen conflicts in the Caucasus space. Also the trilateral relationship Turkey-Georgia-Azerbaijan, institutionalized in 2012 in Trabzon in Turkey makes Azerbaijan to become part of a very ambitious geopolitical concept that the three countries to become major geostrategic players in Eurasia.

All these aspects of the proposed topic for me, will be analyzed and researched in the paper.

Keywords: Azerbaijan, geopolitical, energy, transport, frozen conflicts

Scurtă descriere a statului azer

Republica Azerbaijan este poziționată din punct de vedere geografic în Estul Transcaucaziei, fiind totodată și unul dintre cele 5 state riverane ale Mării Caspice. În Nord-Vest

și Sud-Vest, Azerbaijanul este străbătut de cele două masive ale munților Caucaz, respectiv Caucazul Mare în Nord-Vest și Caucazul Mic în Sud-Vest. Partea centrală și estică a Azerbaijanului este dominată de podișuri joase și câmpi. Capitala statului azer este la Baku, situat în peninsula Aspherson, cel mai important centru administrativ, economic și cultural al statului. Azerbaijanul se învecinează cu Federația Rusă la Nord, Republica Georgia la Nord-Vest, Republica Armenia la Vest, Republica Turcă la Sud-Vest (prin exclava Nahicevan) și Republica Islamică Iran la Sud. Până în 1991 Azerbaijanul a fost una dintre cele 15 republici unionale ale URSS (Uniunea Republicilor Socialiste Sovietice), însă din 30 august 1991 Azerbaijanul este stat independent, cu un regim politic de tip prezidențial.

Pivotul geopolitic

Cu privire la statul azer, putem susține că prima opinie pe care o are un observator mai mult sau mai puțin superficial asupra Azerbaijanul este aceea că acest stat se încadrează în celebra categorie a petro-statelor, lucru adevărat de altminteri, doar că opțiunile acestui stat în a ieși din criza rezultată din războiul cu Armenia dintre 1990-1994 au fost foarte puține, iar singura cale fiabilă a fost exploatarea și exportul resurselor energetice de care dispune statul. În acest context a fost lăsată decizia lui Heydar Aliyev (președinte al Azerbaijanului între 1993-2003) în 1994 când s-a semnat celebrul act numit „ Contractul Secolului” prin care statul azer își internaționaliza rezervele energetice și le exploata în parteneriat cu companiile de exploatare energetică din Occident și mai apoi din Rusia.(Hacıyev, 2010, p.75) Am început cu aceste referințe deoarece resursele energetice, în primul rând, au fost cele prin care statul azer a reușit să devină în ziua de azi staul cel mai bogat din Transcaucazia, PIB-ul său atingând nivelul de 73 miliarde de dolari în 2014. În al doilea rând aceste resurse au oferit guvernului azer posibilitatea de a adopta o politică externă numită Multivectorialism, doctrină și mai apoi strategie adoptată de Heydar Aliyev și după aceea de fiul său care i-a succedat la conducerea statului, respectiv Ilham Aliyev (președinte al Azerbaijanului din 2003 până în prezent), prin care Azerbaijanul cooperează atât cu occidentul în domeniul economic și politic, cât și cu Rusia și Turcia, sau mai bine zis în primul rând cu Rusia și Turcia.

Din punct de vedere istoric, teritoriul actualului Azerbaijan a reprezenta punctul de întâlnire în epoca modernă între Imperiul Persan și cel Rus. În anul 1828 la Turkmenchay lângă Tebriz au avut loc negocierile de pace dintre ruși și iranieni, negocieri ce au dus la semnarea tratatului de la Turmenchay, tratat ce și-a pus amprenta asupra Azerbaijanului modern și contemporan deoarece prin acest tratat vechiul spațiu al azerilor ce cuprindea Azerbaijanul actual și Azerbaijanul de Vest (actualmente Azerbaijanul iranian unde locuiesc 16 milioane de azeri) a fost împărțit în două, respectiv „ Azerbaijanul Rusesc” și „ Azerbaijanul Iranian”.(Hacıev, 2010, p.56) Este important de menționat acest fapt istoric deoarece, în epoca comunistă această împărțire a produs o serie de revendicări venite din partea RSS Azerbaijan și revolte ale populației azeri din Azerbaijanul de Vest, dar a reprezentat și motiv de tensiune exteremă a relațiilor dintre Baku și Teheran în 1993, atunci când președintele azer Emulfaz Elcybey a adoptat un discurs cu trimiteri directe la Azerbaijanul Mare.¹(de Wall, 2003, p.183)

Revenind în actualitate, Azerbaijanul este singurul stat musulman independent din Caucazul de Sud, însă factorul islamic nu reprezintă un important element de influență la nivelul conducerii azeri, elita azeră chiar susține că statul azer a fost primul stat musulman ce a adoptat principiile secularismului, aceasta întâmplându-se în scurta perioadă de independență dintre 1918-1920. Geografia Azerbaijanului este una destul de diversă, în partea de Nord domină munții Caucazul Mare, la fel în partea de Sud și Sud-Vest se regăsesc munții Caucazul Mic, în partea vestică este prezent podișul Karabah și Ganja, iar în partea centrală și vestică a Azerbaijanului avem Câmpia Kura(principala bază agricolă a statului) și peninsula Aspherson care are o largă deschidere la Marea Caspică (https://www.titudorancea.ro/z/geografia_azerbaidjanului.htm, accessed: 26 noiembrie 2015) unde se află de altfel și baza energetică și industrială a țării dar și capitala Baku, pe lângă orașele renumite datorită industriei extractive precum Sumgait, Lankaran și desigur Baku.

Din punct de vedere geopolitic noi vedem statul azer ca fiind împărțit în două dimensiuni, respectiv dimensiunea caucaziană în Vest caracterizată de relief muntos și de podișuri unde din punct de vedere etnic observăm un amalgam de populații turcice și indo-europene (leghizi,

¹ Azerbaijanul Mare- reprezintă întreg spațiul locuit de azeri, mai exact Republica Azerbaijan și Azerbaijanul de Vest

avari, ceceni, georgieni, armeni) fapt caracteristic de altfel spațiului caucazian. Pe de altă parte avem dimensiunea Caspică reprezentată de câmpia Kura și peninsula Aspherson, spații geografice caracteristice zonei caspice și Asiei Centrale. Această împărțire este în opinia noastră cea mai utilă pentru o analiză geopolitică asupra statului azer. Spunem acest lucru deoarece vedem foarte clar diferențele politice și economice prezente în cele două părți ale Azerbaidjanului. În spațiul caracterizat de dimensiunea caspică observăm ca fiind prezentă și foarte dezvoltată industria energetică și extractivă, deoarece aici este centrul politico-economic al statului (Baku, Sumgait) și tot de aici vine și caracteristica de pivot geopolitic atribuită Azerbaidjanului de către Zbigniew Brzezinski în celebra sa lucrare *Marea Tablă de Șah Eurasiatică*, unde autorul susține foarte clar că poziția de pivot a Azerbaidjanului vine din poziționarea sa geografică vis-avi de Marea Caspică, mai bine zis peninsula Aspherson. (Brzezinski, 2000, p.34)

De cealaltă parte, dimensiunea caucaziană este partea problematică a Azerbaidjanului, de aici vine cel mai mare risc de securitate pentru Azerbaidjan, respectiv Nagorno-Karabah², tot de aici vine și potențialul exploziv din punct de vedere etnic al populațiilor din Nordul Azerbaidjanului, reprezentat în principal de minoritatea leghiză. Această minoritate a adus o serie de probleme guvernului azer în anii 90' deoarece a existat o puternică mișcare separatistă pro-rusă sau mai bine zis pro-Daghestaneză(Serebrian, 2006, pp.102-106), deși nu au existat ciocniri violente, totuși aici există un potențial exploziv foarte mare, care prin susținere externă poate aduce serioase vulnerabilități Azerbaidjanului. De asemenea tot dimensiunea caucazină este regiunea unde Azerbaidjanul are granița cu Georgia, stat a cărui vulnerabilități sunt cunoscute, vulnerabilități ce pot avea efect asupra securității economice a Azerbaidjanului. Din aceste motive de ordin geopolitic, guvernul azer a ales în opinia noastră și actuala strategie de politică externă, deoarece pentru a pune în valoare resursele energetice caspice, statul azer este practic obligat să întrețină relații bune cu Rusia pentru a nu avea probleme etnice în Nord, probleme politico-militare în Vest și pentru a-și conserva securitatea economică sau mai bine zis securitatea rutelor de transport ale energiei spre Turcia și Occident. Azerbaidjanul are totodată nevoie de o strânsă cooperare cu Turcia pentru a-și asigura un aliat strategic în contrabalansarea cooperării ruso-

² Nagorno-Karabah- Republică Autonomă majoritar armenă în cadrul Azerbaidjanului, însă datorită războiului cu Armenia această republică este *de facto* independentă

armane, dar și pentru a-și consolida un cap de pod pentru exportul resurselor.(Serebrian, 2006, pp.136-139)

Fără doar și poate Azerbainaul de azi este un actor energetic foarte important, asta în primul rând datorită potențialului energetic, care la ora actuală este reprezentat de rezervele energetice a căror mărime o vom expune în cife puțin mai jos. Statul azer a avut o dezvoltare socio-economică fulminantă începând cu mijlocul anilor 90', dezvoltare ce durează până azi, iar un important simbol al acestei dezvoltări este reprezentat de organizarea primelor Jocuri Olimpice Europene la Baku în luna iunie a acestui an, acest fapt este grăitor din punct de vedere economic. Azerbaidjanul are la ora actuală unele tendințe de a deveni liderul regional indigen în Caucazul de Sud, iar în acest sens pot argumenta prin faptul că guvernul azer prin intermediul SOFAZ (Fondul Petrolier de Stat) și SOCAR (Compania Petrolieră de Stat) încercă să dobândească un control sporțit în Georgia, stat esențial din punct de vedere geoeconomic pentru Baku. Spunem aceasta deoarece SOFAZ a finanțează în proporție de 60% (775 milioane de dolari) segmentul georgian al căii ferate Baku-Tibilisi-Kars.(<http://en.trend.az/business/economy/2394333.html>, accessed: 27 noiembrie 2015) La fel se întâmplă cu SOCAR, care este un important acționar în porturile strategice ale Georgiei, porturi precum Supsa, Kuveli și Batumi, unde investește pentru creșterea și modernizarea capacităților acestora, iar de curând SOCAR și-a deschis o importantă filială la Batumi, fapt ce arată interesul și importanța Georgiei pentru azeri, de altfel directorul general al SOCAR Georgia spunea pe 22 Mai 2015 că Adjaria este o regiune de importanță strategică pentru Azerbaidjan.(<http://en.trend.az/business/energy/2397755.html>, accessed: 27 noiembrie 2015) Toate aceste detalii scot în evidență, o dată în plus potențialul economic al Azerbaidjanului în regiune, și nevoia statului azer de parteneri strategici pentru a-și pune în valoare resursele, rezultând o surprinzătoare combinație între putere economică și vulnerabilitate de tip *hard-power*.

În ceea ce privește Republica Autonomă Nahicevan, acesta este una dintre punctele sensibile ale statului azer, deoarece izolarea sa față de restul țării o face dependentă, datorită contextului politico-militar dintre Armenia și Azerbaidjan, de Turcia. Asta deoarece legătura constantă dintre guvernul de la Baku și Nahicevan este direct dependentă de teritoriul turc. Între orasul Nahicevan și Turcia există o autostradă ce prin legătură cu Georgia face posibilă

alimentarea acestei regiuni destul de sărace, cu bunuri din restul statului azer. Și din punct de vedere strategic această regiune este vulnerabilă deoarece în eventualitatea reizbucnirii conflictului dintre Armenia și Azerbaijan această regiune poate cu ușor fi atacată sau chiar ocupată de forțele armene. Această vulnerabilitate de apărare poate fi văzută și prin prizma numeroaselor execuții militare făcute de Turcia și Azerbaijan în această regiune, doar anul acesta au fost două. Putem susține că această regiune este a doua mare vulnerabilitate a Azerbaijanului după Nagorno-Karabah.

Azerbaijanul mai poate fi văzut ca un pivot geopolitic și pe altă direcție decât pe cea dintre Est și Vest, mai exact Azerbaijanul are un potențial de hub al tranzitului feroviar și rutier pe axa Nord-Sud, între Rusia, Iran și statele Golfului Persic, deși acest potențial actualmente nu este exploatat la maximum, pare să aibe un rapid nivel de dezvoltare. Această poziție de pivot se datorează în primul rând geografiei statului azer, deoarece câmpia ce începe de la Derbent (oraș la granița sudică a Daghestanului) continuă până la granița azero-iraniană, fapt ce face mult mai facilă construcția drumurilor și căilor ferate prin Azerbaijan decât prin geografia complicată a Georgiei sau a Armeniei. Actualmente se află în modernizare căile ferate dintre Rashit (Iran) - Astar (Azerbaijan) și Samur (Russia) - Yalama (Azerbaijan). (<http://www.think-railways.com/moc-between-russian-railways-and-azerbaijan-railways-signed>, accessed: 27 noiembrie) Deși până în anul 2014 s-a vorbit extern de puțin despre acest potențial, acum odată cu încălzirea relațiilor azero-iraniene, începute după vizitele reciproce din 2014 între președinții Iranului și Azerbaijanului, și contextul relațiilor Rusia-Uniunea Europeană, se pare că această axă prinde contur, iar președintele azer este dispus să joce și această carte a relațiilor cu Iran și Rusia.

Poziționarea Azerbaijanului în contextul geostrategic al Mării Caspice este unul dintre principalele atuuri ale acestui stat, deoarece prin această poziționare Azerbaijanul deschide larg porțile Mării Caspice. Poziționarea în adâncime a peninsulei Aspherson oferă un imens potențial capitale Baku și implicit portului acestui oraș în a deveni un nod de legătură indispensabil în crearea unui sistem economic și geoeconomic trans-caspic. Practic poziționarea portului Baku la mijlocul coastei vestice a Mării Caspice, pe direcția Nord-Sud, face ca atât Kazahstanul cât și Turckmenistanul aflate pe cealaltă parte a acestei mării să potă fi interconectate prin Azerbaijan-

Georgia-Turcia cu Occidentul, fapt ce ar aduce cu adevărat Marea Caspică în sistemul geoeconomic internațional. Puterea de la Baku este deplin conștientă de această poziționare la Marea Caspică și din acest punct de vedere face tot posibilul pentru a dezvolta capacitatea portului. Recent Banca Asiatică pentru Dezvoltare (ADB) a acordat Azerbaidjanului un împrumut de 1 miliard de dolari, bani ce urmează, conform președintelui azer, să fie folosiți pentru investiții în infrastructura rutieră și portuară a țării și pentru investiții în domeniul social și educațional, însă cea mai mare parte a acestor bani vor merge spre infrastructură iar portul Baku este unul dintre principalele priorități ale guvernului. (<http://en.trend.az/business/economy/2391498.html>, accessed: 28 noiembrie 2015) Totodată, și recent înființata Bancă Asiatică pentru Investiții în Infrastructură (AIIB), bancă chinezească ce își propune dezvoltarea unui sistem complex maritim și terestru de transport pentru a reinvia celebrul Drum al Mătăsii, are ca membru co-fondator Azerbaidjanul din 31 Martie 2015, iar această instituție financiară și-a arătat disponibilitate în a investi în dezvoltarea portului Baku. (<http://en.trend.az/business/economy/2384119.html>, accessed: 27 noiembrie 2015)

Putem observa așadar că Baku este la ora actuală principalul punct geostrategic al Azerbaidjanului atât din punct de vedere politic cât și economic. Problema în exploatarea reală a acestui imens potențial este reprezentat ne-rezolvarea încă a statutului Mării Caspice, deoarece din punct de vedere juridic încă nu s-a ajuns la un consens între toate cele 5 state riverane asupra încadrării acestei mării în categoria lacurilor sau a mărilor. Această problemă este dublată și de securitate mediului care, conform Rusiei și Iranului, ar fi afectată dacă s-ar executa ample lucrări de infrastructură energetică. O serie de autori susțin desigur că ambele probleme sunt scoase în față de către cele două puteri tocmai pentru a evita integrarea acestei mări în sistemul economic internațional, asta însemnând implicit pierderea influenței asupra zonei de către Rusia și Iran. În întărirea acestei ipoteze putem încadra și o declarație a ministrului adjunct al apărării din Iran care susținea într-un interviu acordat unei publicații azere că, problema statutului Mării Caspice trebuie rezolvată exclusiv de către statele riverane, fără intervenția unor actori străini, afirmație ce arată o poziție foarte clară a Iranului vis-avi de această chestiune. De altfel în luna martie a acestui an, Iranul a lansat al doilea distrugător în Marea Caspică, fapt ce la prima vedere pare destul de ciudat având în vedere că Marea Caspică este una închisă, dar privind dintr-o

perspectivă geostrategică putem spune că această concentrare de forțe arată un interes și o anumită poziție de forță a Teheranului în această zonă. Există și o formă de cooperare multilaterală axată pe această problematică a Mării Caspice, mai exact Forumul Mării Caspice din care fac parte toate cele 5 state riverane, însă până la acest moment nu s-a ajuns nici la o decizie clară. (<http://www.eurasianet.org/node/71641>, accessed: 28 noiembrie 2015) Însă principala problemă rămâne totuși disputa azero-turckmenă în ceea ce privește delimitarea apelor teritoriale dintre cele două state. Aceasta deoarece pe lângă poziționarea strategică a Mării Caspice, pentru Azerbaijan și resursele din apele teritoriale azere ale Mării Caspice sunt foarte importante, de altfel cel mai important zăcămint de hidrocarburi și cea mai importantă exploatare a acestor zăcămint este în Marea Caspică, mai exact Shah Deniz, iar din acest punct de vedere putem susține fără nici un fel de exagerare, că Marea Caspică este spațiu vital pentru Azerbaijan. Având în vedere acest fapt, disputa cu Turkmenistanul este și mai tensionată dată fiind miza acestui teritoriu maritim, iar până când acest statut nu v-a fi rezolvat nu se pune problema construcției unei conducte trans-caspice.

Nu la fel de încet s-au mișcat lucrurile în ceea ce privește transportul maritim, deoarece la ora actuală este în funcțiune o line de feribot între Aktau (port kazah la M. Caspică) - Baku și între Turkmenchay (port turckmen la M.Caspică)- Baku, fapt ce demonstrează capacitatea de a trnziata mari volume de bunuri între Asia Centrală – Transcaucazia – Europa. (<http://en.trend.az/business/economy/2398153.html>, accessed: 27 noiembrie 2015) De fapt Baku este sigura poartă de intrare, într-un sistem internațional ce evită Iranușl și Rusia, al Occidentului în Asia Centrală, ceea ce face și mai important rolul de pivot al Azerbaijanului. Și construirea căii ferate Baku-Tibilisi-Kars (BTK) trebui pusă în interconectare cu acest sistem maritim, practic această cale ferată aduce Azerbaijanul în centrul unui sistem eurasiatic în care nu este inclusă Rusia. Aceasta deoarece avem în Vest Turcia ca principal punct de plecare al bunurilor spre Est și avem în Est statele Asiei Centale ca prunct de sosire a acestor mărfuri și exact în mijloc avem statul azer care leagă cele două extreme, ocolind cele două puteri din Sud și Nord, practic prin acest sistem terestru-maritim-terestru se pune în aplicare una dintre cele mai importante imperative al Strategic Depth, concepție geostrategică promovată de actualul premier turc

Ahmet

Davudoglu. (http://www.eliamep.gr/wpcontent/uploads/2010/05/%CE%9A%CE%95%CE%99%CE%9C%CE%95%CE%9D%CE%9F%CE%95%CE%A1%CE%93%CE%91%CE%A3%CE%99%CE%91%CE%A3-8_2010_IoGrigoriadis1.pdf, accessed: 28 noiembrie 2015)

În final putem susține că Azerbaijanul are la momentul actual o serie de atuuri geostrategice și geoeconomice de un potențial imens, își dezvoltă destul de bine în plan extern conceptul de multivectorialism pentru a fi mereu un stat cu rol pivotant în Eurasia și este unul dintre principalii reprezentanți ai geoeconomiei eurasiatice actuale. În ceea ce privește vulnerabilitățile, aici din nou Azerbaijanul se confruntă cu destul de multe astfel de probleme, iar conflictul înghețat din Nagorno-Karabah face ca Azerbaijanul și sistemul energetic gândit împreună cu Turcia să fie mereu amanințate de acest ghimpe. Nu putem să nu observăm că, la ora actuală Azerbaijanul este extrem de interesat de acapararea unor importante sistem și zone strategice ale Georgiei, fapt ce arată dependența geostrategică a Azerbaijanului de un stat destul de instabil, lucru ce denotă din nou imposibilitatea de a exclude Rusia din jocul geopolitic din Transcaucazia; și în acest exemplu se vede foarte clar presiunea care vine dinspre Heartland-ul rusesc.

Geoeconomia Azerbaijanului

Geoeconomia Azerbaijanului este elementul esențial ce susține întreg ansamblul geopolitic gândit de liderii de la Baku și nu numai. În anul 1997 reputatul geopolitolog Zbigniew Brzezinski în lucrarea sa intitulată *Marea Tablă de Șah Supremația Americană și Imperativele sale Geostrategice*, pune acest stat ca unul dintre cei 5 pivoți geopolitici la nivelul continentului Eurasiatic, deoarece susține autorul, citez : “Azerbaijanul cu vastele sale resurse naturale de energie, este și el de importanță decisivă din punct de vedere geopolitic. Este bușonul rezervorului ce conține bogățiile baziunului Mării Caspice și ale Asiei Centrale. Independența statelor din Asia centrală ar deveni aproape nesemnificativă dacă Azerbaijanul ar fi complet subordonat controlului Moscovei”.(Brzezinski, 2000, p.35) Acest citat reprezintă după părerea noastră cea mai importantă descriere a importanței statului azer pentru economia mondială, pentru că și acum după aproape 20 de ani de la lansarea acestei lucrări, importanța Azerbaijanului este aceeași ca și atunci, deosebirea constă acum în faptul că Azerbaijanul este

mult mai conectat la sistemul economic mondial acum decât în urmă cu aprox 20 de ani. La ora actuală Azerbaijanul este cel mai bogat stat din Caucazul de Sud, având, conform datelor Băncii Mondiale pentru 2013 următorii indicatori:

COUNTRY AT A GLANCE

Azerbaijan

Population 9.417 million 2013

GDP \$73.56 billion 2013

GDP growth 5.8% 2013

Inflation 2.4% 2013 (<http://www.worldbank.org/en/country/azerbaijan>, accessed: 28 noiembrie 2015)

După cum susține și Brzezinski în lucrarea sa , Azerbaijanul are rezerve foarte mari de resurse naturale, acestea numărând în total 40 miliarde de barili de petrol și 83 trilioane metri cubi de gaze naturale(Hacyev, 2010, p.46), resurse dovedite. Aceste imense resurse naturale au atras și investiții pe măsură, astfel pentru anul 2013 totalul Investițiilor Străine Directe (FDI) au numărat în total 10,5 miliarde dolari.(<http://www.stat.gov.az/news/?id=2215>, accessed: 28 noiembrie 2015) iar 82,6% din aceste investiții au fost direcționate spre sectorul energetic respectiv petrol și gaze naturale. Mai mult între 1993-2010, 88% din FDI din Azerbaijan au mers spre sectorul energetic.(<http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2013/204596.htm>, accessed: 28 noiembrie 2015)

În ceea ce privește nivelul exporturilor statului azer acestea au avut pentru anul 2013 un nivel de 23,957 mild. dolari SUA, iar principalele 10 state spre care s-au îndreptat exporturile azere au fost următoarele:

1. Italia (5,989 mild dol.) 2. Indonesia (2,771 mild. dol) 3. Thailanda (1,665 mild.dol) 4. Germania (1, 356 mild.dol) 5. Israel 1, 260 mild.dol) 6. Franța (1,131 mild.dol) 7. India (1, 081 mild.dol) 8.F.Rusă (1,071 mild.dol) 9. SUA (990 mild.dol) 10. Grecia (810 mild.dol) . În ceea ce privește produsele exportate de Azerbaijan acestea sunt în proporție de

92,8 % resurse energetice și produse rezultate din resurse energetice. Spațiile cele mai importante unde se regăsesc exporturile azere sunt : Europa 54% și Asia 39%. În ceea ce privește rutele pe unde aceste exporturi sunt efectuate de Azerbaijan principale sunt 3 și anume :

- o Conductele ce ajung în Turcia (BTC- 1,2 mild. barili petrol pe zi și BTE-8,8 miliarde metri cubi gaz pe an, iar din 2017 este proiectată să aibă o capacitate de 25 mild metri cubi pe an)
- o Conducta Baku-Novovorosinsk (cu o capacitate de 900 mii barili de petrol pe zi dar nu funcționează la capacitate maximă)
- o Potrurile Georgiene (Supsa și Poti, iar din 217 și Kuveli, toate doatate cu infrastructura necesară pentru LNG)

În ceea ce privește importurile statului azer acestea au o ierahie puțin diferită de cea a exporturilor. Aici am ales să facem o ierarhie a primielor 5 state de unde vin importurile azere, deoarece cifrele în cazul importurilor nu sunt la fel de mari ca la exporturi. Aici ierarhia este următoarea pentru 2013 : 1. F.Rusă (1,505 mild.dol) 2. Turcia (1,463 mild.dol) 3. Marea Britanie (1,333 mild.dol) 4. Germania (823 mild. dol) 5. China (566 mild dol). În cea ce privește produsele importate de statul azer acestea sunt : mașinării și echipamente electrice 25%, reactoare nucleare și părți ale acestora 18% , Vehicule, aeronave, nave, echipamente auxiliare de transport 13%, Metale de bază și articole din astfel de metale 12%. Spațiile de unde vin aceste importuri sunt Europa 57% și Asia 34%. (<http://www.state.gov/e/eb/rls/othr/ics/2013/204596.htm>, accessed: 28 noiembrie 2015)

Cifrele de afaceri ale Azerbaijanului cu primele 11 state partenere sunt următoarele : 1. Italia(6,238 mild dol), 2. Indosnesia(2,800 mild.dol), 3. F.Rusă (2,583 mild dol) , 4 Germania (2,179 mild dol), 5.Turcia (1,989 mid.dol), 6. Marea Britanie (1,818 mild.dol), 7. Thailanda (1,687 mild.dol), 8. Franța (1,556 mild.dol), 9.SUA (1,366 mild.dol), 10. Israel (1,278 mild.dol), 11. India (1,148 mild.dol). Din nou și în această privință procentele spațiilor unde Azerbaijanul are cele mai mari cifre de afaceri sunt în favoarea Europei față de Asia.

Trebuie să menționăm faptul că între Azerbaijan și F.Rusă există un important parteneriat economic în domeniul militar, domeniu ce nu l-am regăsit prezentat suficient de exact pe website-ul de statistici al Azerbaijanului, și anume, aceste două state aveau în anul 2013 un parteneriat în domeniul tehnico- militar în valoare de 4 miliarde de dolari, iar în același an Rusia efectuase o livrare de armament spre statul azer în valoare de 1 mild. dolari. (www.stratfor.com/analysis/azerbaijans-cautious-cooperation-russian#axzz3Pe9zJUA4, accessed: 28 noiembrie 2015) De asemenea tot în domeniul militar în anul 2012 Azerbaijanul a achiziționat armament militar de la statul israelian în valoare de 1,6 mild.dolari, o cifră de asemenea importantă ce nu am reușit să o regăsesim exact în statisticile oficiale ale statului azer. (www.stratfor.com/geopolitical-diary/azerbaijans-arms-deal-israels#axzz3Pe9zJUA4, accessed: 28 noiembrie 2015)

În cea ce privește producția de resurse energetice, Azerbaijanul a înregistrat în anul 2013 o producție de 873,260 barili de petrol pe zi și 29 mild.metri cubi de gaz pe an, cifre ce arată potențialul energetic al acestui stat, dar în același timp și necesitatea infrastructurii de transport și a piețelor de desfacere pentru aceste resurse. Exporturile de petrol ale statului azer au fost în 2013 de 738,000 barili/zi iar în ceea ce privește exportul de gaze naturale acestea au fost de 24 mild metri cubi/an. (www.eia.gov/countries/cab.cfm?fips=aj, accessed: 28 noiembrie 2015)

Mai bine de 80% din exportul de petrol azer se realizează prin conducta BTC (oleoductul Baku-Tibilisi-Ceyhan), prin oleoductul Baku-Novorossinsk la ora actuală nu se transportă decât 20 mi barili/zi, iar prin oleoductul Baku-Supsa (Supsa- port georgian la Marea Neagră) se transportă 145 mii barili/zi, iar în cea ce privește gazul natural mai mult de 50% se exportă prin conducta BTE (Gazoductul Baku-Tibilisi-Erzurum). Astfel din punct de vedere al exporturilor, după cum am menționat mai sus 92% din exporturile Azerbaijanului sunt resurse de hidrocarburi, iar majoritatea acestora se transportă prin cele două conducte sud caucaziene, de aici rezultă că Turcia și Georgia sunt două state vitale pentru economia și dezvoltarea Azerbaijanului. Nu degaba între cele trei state sunt diverse parteneriate trilaterale, punctul acestora de pornire a fost Declarația de la Trabzon din 18 iunie 2012, (http://sam.az/uploads/PDF/Az-Geo-Tr%20kitab%20a4%20for_Web.pdf, accessed: 28 noiembrie 2015) care după părerea noastră

este piatra de temelie a relațiilor dintre cele 3 state, relație ce s-a transformat în parteneriat strategic.

Acum în ceea ce privește capacitățile de producție ale Azerbaidjanului acestea sunt situate aproape în exclusivitate în Marea Caspică sau zona de litoral a acestei mări, practic Azerbaidjanul din punct de vedere a capacităților de producție și a rezervelor de hidrocarburi este un stat Caspic și central asiatic, Caucazul de Sud dă Azerbaidjanului coridorul de transport și rutele comerciale.

(Sursa:

https://www.google.ro/search?q=azerbaidjan+energy&biw=1366&bih=667&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwi-8sDh7bjAhVIvxQKHfzTD1IQ_AUIBigB&dpr=1#tbm=isch&q=azerbaidjan+energy+maps+&imgres=WWq_x1AdpKOTLM%3A)

De altfel Baku și zonele de coastă de pe malul Mării Caspice dau aproape întreg PIB-ul Azerbaidjanului, Baku este într-adevăr nucleul statului azer alături de zăcămintele de la Shah Deniz situate în Marea Caspică.

Trilaterală Turcia-Georgia-Azerbaidjan

Trilateralismul reprezintă unul dintre cele mai importante instrumente diplomatice pe care se bazează statul turc în atingerea obiectivelor sale de politică externă. Acest tip de format diplomatic își are bazele în interdependența economică și energetică pe care o promovează statul

turc, în vecinătatea sa estică. Trilateralismul reprezintă instrumentul geopolitic care susține eforturile Turciei în a deveni un actor geostrategic influent în spațiul Mării Caspice și în Asia Centrală.

Prima și cea mai importantă dintre aceste Trilaterale inițiate și puse în practică de Turcia este reprezentată de Turcia-Georgia-Azerbaidjan, această trilaterală este cea mai consolidată și actualmente își are principiile de funcționare bazate pe Declarația de la Trabzon din 8 iunie 2012. Această Declarație, este un tratat semnat între cele trei state prin care acestea se angajază să susțină derularea și buna funcționare a proiectelor energetice, economice și politice deja implementate și de asemenea se angajază să susțină implementarea viitoarelor proiecte energetice precum și sprijinirea reciprocă în organizațiile internaționale. (http://www.mfa.gov.tr/trabzon--declaration-of-the-ministers-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-azerbaijan_-georgia-and-the-republic-of-turkey_-08-june-2012_-trabzon.en.mfa, accessed: 29 noiembrie 2015) Acest act a fost adoptat la prima reuniune trilaterală a miniștrilor de externe din cele 3 state.

În cadrul acestei declarații este subliniată importanța dezvoltării Caucazului de Sud, regiune situată la intersecția coridoarelor de transport și comunicare dintre Est și Vest. De asemenea se evidențiază rolul destabilizator al conflictelor înghețate din respectiva regiune, iar patrimoniul istoric și cultural comun trebuie să reprezinte baza pentru o bună cooperare între aceste state, mai bine zis diplomația culturală. Este evidențiat rolul major pe care îl au proiectele energetice precum conductele BTE (Baku-Tbilisi-Erzurum) sau BTC (Baku-Tbilisi-Ceyhan) dar și rolul vital pentru transporturi pe care îl va avea calea ferată BTK (Baku-Tbilisi-Kars). Principalele organizații internaționale unde cele trei state se angajază să se susțină reciproc sau să aibă politici apropiate vis-à-vis de acestea sunt: ONU, OSCE, OCEAN, NATO și UE. Totodată aceste state se angajază să susțină suveranitatea și integritatea atât a Georgiei cât și a Azerbaidjanului. Promovarea dezvoltării viitoare a relațiilor în toate domeniile, în special în domeniul comerțului, energiei, transporturilor, financiar-bancar al mediului, prin intermediul proiectelor comune și a planurilor de cooperare și, dacă este necesar prin intermediul unor mecanisme de cooperare trilaterale; reprezintă un alt obiectiv major al acestei Trilaterale. Ca principal instrument de dezvoltare a relațiilor economice trilaterale, aceste state se vor baza pe TAG (Formatul Trilateral de Business Turcia-Georgia-Azerbaidjan). Este subliniată importanța

constituirii unui mediu favorabil pentru investițiile străine directe, precum și importanța dezvoltării industriei turismului în toate cele trei țări. Domeniul agricol este unul în care cele 3 țări se angajează să dezvolte cooperarea. (http://www.mfa.gov.tr/trabzon--declaration-of-the-ministers-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-azerbaijan_-georgia-and-the-republic-of-turkey_-08-june-2012_-trabzon.en.mfa, accessed: 29 noiembrie 2015) De asemenea, foarte important, cele 3 state își afirmă susținerea pentru proiectele de transport de mari dimensiuni, precum TRANCECA (Coridorul de Transport Europa-Caucaz-Asia) în cadrul politici de restaurare a Noului Drum al Mătășii, iar în acest context este scoasă în evidență importanța deosebită a BTK, care va avea ca extensie dezvoltarea portului Internațional Baku la Marea Caspică, subliniind că acest coridor de transport prin Transcaucazia este cel mai scurt drum spre spațiul Asiei Centrale și de Est. (http://www.dha.com.tr/trabzon-declaration-released-after-turkeyazerbaijangeorgia-trilateral-meeting_324307.html, accessed: 29 noiembrie 2015) Cooperarea de succes deja existentă între Azerbaidjan, Georgia și Turcia și importanța aprofundării acesteia cu scopul de a realiza noi proiecte de conducte care ar urma să transporte resurse energetice din Azerbaidjan și țările din Asia Centrală către piețele internaționale, este un alt obiectiv prioritar al acestei trilaterale. Și nu în ultimul rând, cele 3 părți s-au angajat ca începând cu 2012 să se întocmească un plan de acțiune la fiecare doi ani, pentru a se putea coordona mai bine acțiunile statelor implicate. (http://www.mfa.gov.tr/trabzon--declaration-of-the-ministers-of-foreign-affairs-of-the-republic-of-azerbaijan_-georgia-and-the-republic-of-turkey_-08-june-2012_-trabzon.en.mfa, accessed: 29 noiembrie 2015)

Din punct de vedere geostrategic și geopolitic, această Trilaterală Turcia-Georgia-Azerbaidjan, reprezintă pentru puterea de la Ankara cel mai fiabil instrument pentru ca Turcia să poată să consolideze dependența Azerbaidjanului și Georgiei de ea, prin implementarea proiectelor energetice iar pe lângă asta, Turcia are posibilitatea de a-și propaga foarte puternic influența în Azerbaidjan și regiunea Mării Caspice prin intermediul căii ferate BTK. Putem susține că rolul de pivot geopolitic al Azerbaidjanului, așa cum acesta a fost prezentat de

Brzezinski, se vede cel mai clar în rolul pe care îl are Azerbaidjanul în această trilaterală.

(Sursa:

https://www.google.ro/search?q=azerbaidjan+energy&biw=1366&bih=667&source=lnms&tbm=isch&sa=X&sqi=2&ved=0ahUKEwi-8sDh7bjJAhVIvxQKHfzTD1IQ_AUIBigB&dpr=1#tbm=isch&q=Eurasia+map&imgsrc=OIpFAQGzz7iygM%3A)

Al treilea punct foarte important este reprezentat de consolidare relațiilor economice, politice și culturale dintre cele trei părți, fapt ce arată foarte clar încadrarea acestei trilaterale în cadrul conceptului Strategic Depth, susținut de Davutoglu. De fapt această Trilaterală este singura formă diplomatică și politică unde Turcia este cu adevărat centrul de putere, care atrage și propagă din punct de vedere economic și politic influența în Transcaucazia și Marea Caspică. Prin această trilaterală, Turcia își asigură un coridor, chiar dacă nu foarte sigur din punct de vedere al stabilității, spre Marea Caspică, deoarece atât Georgia cât mai ales Azerbaidjanul sunt la ora actuală foarte dependente de proiectele trilaterale implementate până acum sau care urmează să se implementeze de acum încolo, vezi TANAP (Conducta Trans-Anatoliană).

Prin intermediul acestei Trilaterale, statul turc își asigură cooperare cu Azerbaidjanul, prin intermediul Georgiei, face Georgia destul de dependentă de proiectele a căror baze sunt Azerbaidjanul și Turcia, asigurându-și astfel disponibilitate Tbilisiului în relații cu cele două state turcice și în final, Turcia obține acea poartă de intrare (gatteway) ca să folosim un termen al lui Saul B. Cohen, (Cohen, 2003, p.156) spre Azerbaidjan și M Caspică, poartă de intrare pe care din

punct de vedere economic o poate controla, așadar prin această trilaterală putem observa poziția consolidată a Turciei în Transcaucazia, din punct de vedere Geoeconomic.

BIBLIOGRAPHY:

1. Agadjanian Alexander, Jödicke Ansgar, Zweerde der van Evert; *Religion, Nation and Democracy in the South Caucasus (Routledge Contemporary Russia and Eastern Europe Series)*, publisher Routledge, Washington D.C 2014
2. Bărbuț Marcel Dan; *Strategia Energetică în contextul securității moderne*, editura Top Form, București 2012
3. Brzezinski Zbigniew; *Marea Tablă de Șah, Supremația americană și imperativele sale geostrategice*, editura Univers Enciclopedic, București 2000
4. Buzan Barry, Waewer Ole, Wilde de Japp; *Securitatea un Nou Cadru de Analiză*, editura CA Publishing, Cluj-Napoca 2011
5. Cohen Ariel, Hamilton E. Robert; *The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications*, publisher Strategic Studies Institute, New York 2014
6. Dobrescu Paul, *Geopolitica*, editura Comunicare.ro, București 2003
7. Friedman George; *Următorii 100 de Ani, Previziuni Pentru Secolul XXI*, editura Litera, București 2009
8. *Geopolitica, Revistă de Geografie Politică, GeoPolitică și Geostrategie*, Anul IX, nr. 40 (2/2001), Azerbaidjan, Actor geopolitic regional, editura Top Form, București 2011
9. Gray S. Colin, Sloan Geoffrey; *Geopolitics, Geography and Strategy*, publisher Frank Cass Publishers, Washington D.C 1999
10. Editor Haas de Marcel; *Geo-strategy in the South Caucasus Power Play and Energy Security of States and Organisations*, publisher Karin van Egmond, Hague 2006

- 11.Haciyev Iqbal; *Realațiile Republicii Azerbaijan Cu Statele Din Asia Centrală, Geopolitica Spațiului Caspic și Central Asiatic (1991-2003)*, editura Top Form, București 2010
- 12.Ismailov Eldar, Papava Vladimer; *The Central Caucasus- Problems of Geopolitical Economy*, publisher Nova Sience Publishers INC, New York 2008
- 13.Ismailzade Fariz, Howard E. Glen; *The South Caucasus 2021: Oil, Democracy and Geopolitics*, publisher Jamestown Foundation, Washington D.C 2012
- 14.Jinga Bianca, Pocan Delia, Ion Robert; *Caucasus: The Long Way for Powder Plots to Stability*, editura Politeia, București 2004
- 15.Kapidze I. Alexandro; *Caucasus Region: Geopolitical Nexus?*, publisher Nova Science Pub Inc, New York 2008
- 16.Luttwak N.Edwaed; *From Geopolitics to Geo-Economics: Logic of Conflict, Grammar of Commerce*, publisher Center for the National Interest, Washington D.C 1990
- 17.Coordonatori Maior George Cristian, Konoplyov Serghei; *Cunoașterea Strategică în Zona Extinsă a Mării Negre*, editura RAO, București 2011
- 18.Mankoff Jeffrey; *The Big Caucasus Between Fragmentation and Integration*, publisher Center for Strategic and International Studies, Washington D.C 2012
- 19.Nye S. Joseph; *Viitorul Puterii*, editura Polirom, Iași 2012
- 20.Racheru Ileana, Secrieru Stanislav, Grămadă Angela; *Caucazul de Sud după 20 de ani, Regimuri politice, securitate și energie*, editura Curtea Veche, București 2012
- 21.Serebrian Oleg; *Geopolitica Spațiului Pontic*, editura Cartier, Cluj-Napoca 2006
- 22.Trenin Dimitri, *The End of Eurasia. Russia on the Border Between Geopolitics and Globalization*; publisher Carnegie Endowment for International Peace; Moscow 2001
- 23.Wall de Thomas; *Black Garden, Armenia and Azerbaijan trough Pace and War*, New York University Press, New York 2002

24. Zăpârțan Petru-Liviu; *Geopolitica în Actualitate*, editura Erikon, Cluj-Napoca 2009

www.dha.com.tr

25. www.eia.gov

26. www.eliamep.gr

27. www.eurasianet.org

28. www.mfa.gov.tr

29. www.sam.az

30. www.stat.gov.az

31. www.stratfor.com

32. www.think-railways.com

33. www.tititudorancea.ro

34. www.trend.az

35. www.worldbank.org